

Лекція № 6

Тема: **Педагогічна діяльність, особливості її організації.**

Мета: ознайомити здобувачів освіти із поняттям «педагогічна діяльність», висвітлити особливості педагогічної діяльності; визначити основні функції та труднощі педагогічної діяльності; систематизувати структуру педагогічної діяльності; розвивати творче професійне мислення студентів.

Тип лекції: інформаційна лекція з елементами бесіди.

Методи, прийоми: навчальна дискусія, бесіда, розповідь.

Обладнання: презентація, таблиці.

Основні поняття: педагогічна діяльність, об'єкт та суб'єкт праці, види педдіяльності, професійна й непрофесійна педагогічна праця.

План

1. Педагогічна праця: понятійний апарат.
2. Суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості.
3. Види педагогічної діяльності.
4. Труднощі педагогічної діяльності.

Література

1. Костащук О.І. Вступ до спеціальності «Початкова освіта»: навчально-методичний посібник. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. – 90с.
2. Мазоха Д.С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): Навчальний посібник / Д.С. Мазоха. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 168с.
3. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: Лекції і практичні заняття. Навч.-метод. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Г.М. Мешко. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - Т.: ТИПУ, 2010.(електрон. посібник).
4. Семиченко В.А. Моделювання структури педагогічної діяльності. – Ялта: Надія, 2000. – 76 с.
5. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності / В.А.Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335с.
6. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності / З.М.Шевців. Навч. посіб. – К.: центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

1.Педагогічна праця: понятійний апарат

Природний стан людини – стан діяльності. Поки людина живе, вона постійно бере участь у найрізноманітніших видах діяльності: трудовій, навчальній, суспільній, творчій, спортивній, ігровій.

Праця — діяльність людини, спрямована на перетворення і освоєння природних і соціальних сил з метою задоволення потреб, в результаті якої створюються матеріальні і духовні цінності, формується сама людина. Особливий вид професійної діяльності, спрямований на передачу від старших поколінь

молодшим накопичених людством культурою і досвіду, створення умов для їхнього особистісного розвитку і підготовку до виконання соціальних робіт у суспільстві **називається ПД**.

ПД (праця) — особливий вид цілеспрямованої суспільно корисної діяльності дорослих людей (батьків, учителів, вихователів, закладів дошкільної та середньої освіти та інших освітніх установ), свідомо спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя відповідно до економічних, політичних, моральних, естетичних цілей.

Педагогічну діяльність можна представити як сукупність таких взаємодіючих компонентів як:

- 1) мета діяльності,
- 2) суб'єкт діяльності (викладач),
- 3) об'єкт-суб'єкт діяльності (учні),
- 4) зміст діяльності,
- 5) способи діяльності,
- 6) результат діяльності.

Метою професійної педагогічної діяльності є виховання особистості в гармонії з собою і соціумом.

Змістом викладацької діяльності є:

- процес організації навчальної діяльності учнів, спрямованої на засвоєння ними предметного соціокультурного досвіду як основи і умови розвитку, і
- процес організації власної діяльності.

Засобами діяльності вчителя є:

- 1) наукові (теоретичні та емпіричні) знання;
- 2) у якості “носіїв” знань виступають тексти підручників чи результати самостійних спостережень учнів;
- 3) допоміжні засоби: технічні, графічні, комп'ютери і т.п.

Суб'єктом педагогічної діяльності є вчитель, вихователь.

Об'єкт педагогічної праці – це учень. Цей об'єкт специфічний, бо учень виступає одночасно й суб'єктом, оскільки педагогічний процес продуктивний лише за умови самовиховання і самонавчання учня. Крім того, педагогічний процес змінює не лише учня, а й учителя.

Результатом викладацької діяльності є розвиток учня, його особистісне, інтелектуальне удосконалення, становлення його як особистості, як суб'єкта навчальної діяльності.

Таким чином, діяльність педагога представляє собою неперервний процес вирішення величезної кількості задач різних типів, класів, рівнів.

У залежності від наявності підготовки до **педагогічної праці ПД** поділяють на **професійну і непрофесійну**.

Непрофесійна ПД – це ПД, здійснювана без спеціальної професійної підготовки. Як правило, непрофесійною ПД займаються батьки. У більшості випадків вони не використовують наукові педагогічні теорії і системи, не використовують програм і конспектів занять. Проте, завдяки

глибокому духовному зв'язку спілкування дітей і батьків володіє величезним освітньо-виховним потенціалом.

Професійна ПД – тип ПД здійснюваної особами зі спеціальною підготовкою. Вона носить цілеспрямований характер. На відміну від сімейного навчання і виховання, що органічно з'єднані з життєдіяльністю родини, професійна ПД відділена від повсякденної життєдіяльності дитини.

Ознаки професійної ПД:

- нею займається людина, що володіє необхідними знаннями й уміннями;
- для її реалізації існують певні форми: урок, заняття;
- ця діяльність переслідує певну мету;
- мета визначає зміст освіти;
- результати ПД регулярно перевіряються.

2. Суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості.

Педагогічна діяльність (праця) – особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих людей, свідомо спрямованої на підготовку підростаючого покоління до життя відповідно до економічних, політичних, моральних, естетичних цілей.

Педагогічна діяльність включає в себе такі **компоненти**:

- а) **цілеспрямована діяльність** – навчання і виховання підростаючого покоління, формування у нього певних людських якостей;
- б) **предмет праці** – людська істота з неповторними індивідуальними якостями;
- в) **засоби праці** – інструментом впливу на предмет праці є особистість вчителя: його знання і вміння, його культура і моральне обличчя, його почуття і воля. Суб'єкт праці і визначальний засіб педагогічного процесу зливаються.

Розглянемо деякі особливості ПД, які відрізняють її від інших **видів людської діяльності**.

- ❖ **Соціальна значущість**, оскільки йдеться про формування людської особистості. **Особистість** – рушій розвитку соціуму. Динамічність, оскільки **об'єкт педагогічної праці** — дитина постійно змінюється, розвивається. Зміни в навчальних можливостях дитини, рівні її вихованості, стосунках з товаришами і вихователями вимагають від педагога вчасного виявлення цих змін і відповідного реагування на них. Поєднання двох спеціальностей, оскільки кожен педагог є не лише викладачем, а ще й вихователем. Навчаючи дітей, вихователь одночасно виховує їх, а виховуючи — домагається кращих знань. Відповідальність, оскільки предметом педагогічного впливу є людина, з її задатками і потребами, нахилами й інтересами, розумом і волею, почуттями – найвища цінність суспільства.
- ❖ **Суб'єктність об'єкту праці**. Дитина з її складним і багатогранним внутрішнім світом постійно змінюється і спонукає перебудовувати взаємини в процесі навчання, видозмінювати мотиви і цілі роботи. Педагог не може не враховувати її формуючий вплив. Отже, **об'єкт педагогічного**

процесу – це ще і суб'єкт, що бере участь у його конструюванні. Ефективний педагогічний вплив на особистість можливий тільки за умови, що вона сама буде активним учасником навчально-виховного процесу. Активність учня проявляється і в тому, що засвоєне ним використовується як засіб самовдосконалення.

❖ **Необхідність координації виховних впливів** усіх суб'єктів виховання

Організація такої взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу є важливим **компонентом педагогічної праці**.

❖ **Багатоплановість.** Педагог, виконуючи функції викладача й вихователя, може працювати у різних типах закладів освіти (ліцей, гімназія, вечірня школа, школа-інтернат, дитячий садок, позашкільні заклади освіти). Окрім того, він може обіймати різні посади: вихователя, асистента вихователя, логопеда, учителя початкових класів, організатора позакласної роботи, завідувача ЗДО, заступника директора школи, директора школи, чиновника-управлінця у відділах освіти.

❖ **Активний вплив на суспільне оточення.** Педагог в інтересах виховання повинен змінювати його на краще, у тому числі і за допомогою своїх вихованців. Крім того, його позиція має впливати на батьків вихованців.

❖ **Часова віддаленість результатів,** тобто, результати педагогічної праці помітні не відразу, що може негативно позначатися на ставленні педагога до своєї роботи.

“Ткач уже через годину бачить плоди своєї праці. Сталевар через кілька годин радіє з гарячого потоку металу ...; хлібороб через кілька місяців милується колосками і жменею зерна, вирощеного в полі... А вчителеві треба працювати роки і роки, щоб побачити предмет свого творіння; буває, минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив...”

В. Сухомлинський

❖ **Творчість, гнучкість, готовність до змін.** Творчо працюючий педагог перевіряє та аналізує власний досвід, вивчає і використовує все краще з чужого, шукає і знаходить нові, кращі, раціональні навчально-виховні технології. Педагог, який працює творчо, спроможний повною мірою виявити і розвинути здібності й задатки вихованців, побачити в їх поведінці неординарність своїх дій.

3. Види педагогічної діяльності

Систему педагогічної діяльності складають такі види: викладання, виховання, класне керівництво, діяльність із професійного самовдосконалення, управлінська, організаторська, методична, позашкільна, науково-дослідна. Ці види діяльності вирізняються за своїми цілями, змістом, методикою виконання. ПД багатогранна та багатоаспектна. Різні види ПД вирізняються за своїми цілями, змістом, методикою виконання.

1) Викладання

Педагог ставить пізнавальні завдання, повідомляє нові знання, організовує спостереження, експерименти, керує самостійною роботою, перевіряє якість засвоєння нового.

2) Виховання

Педагог створює оптимальні умови для її фізичного, психічного та соціального розвитку особистості, впливає на формування особистості вихованця.

3) Організація колективу

Педагог об'єднує зусилля усіх дорослих, хто працює з його дітьми, координує їхні вимоги і зусилля для досягнення найкращих результатів в освітній роботі з його вихованцями. Для цього він має бути обізнаним з умовами життя дітей, вивчати їхні інтереси, запити та індивідуальні особливості.

4) Діяльність із професійного самовдосконалення

Постійне підвищення кваліфікації — головна умова творчої діяльності і зростання педагогічної майстерності. Формування педагога-майстра відбувається безперервно у процесі самостійної практичної діяльності. Педагог засвоює нові досягнення психолого-педагогічної науки у процесі самоосвіти, аналізує та осмислює власний досвід роботи і досвід колег.

5) Діяльність з надання додаткової освіти

Така діяльність здійснюється у державних та громадських установах. До них належать палаци, будинки, станції, клуби й центри дитячої, юнацької творчості, студії, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади тощо.

6) Методична діяльність

Педагог підвищує свій науковий рівень, засвоює зміст нових програм і технологій, їх реалізації; відбувається постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних наук, вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду; працює над збагаченням новими, прогресивними й досконалими методами і засобами навчання; удосконаленням навичок самоосвіти тощо.

7) Науково-дослідна діяльність

Педагог знайомиться з новою науковою літературою у своїй галузі, слідкує за розвитком даної науки за кордоном, вивчає досвід освітньої діяльності своїх колег за фахом, експериментальне перевіряє доцільність запровадження у власну практику педагогічних новацій. Працюючи над науковим матеріалом, педагог завжди намагається його переосмислити, виявити те, що саме і як він зможе застосувати для вдосконалення своєї діяльності.

8) Управлінсько-організаторська діяльність

Педагог як керівник та організатор має знати психологію дітей і дорослих, педагогіку, мати організаторські здібності та бути взірцем для своїх колег. Керівникам властиві висока професійна майстерність та глибока компетентність у питаннях педагогічної теорії і практики, почуття поваги до колективу, непохитна віра в нього.

9) Соціально-педагогічна діяльність

Педагог створює сприятливі умови соціалізації, всебічного розвитку особистості, задовольняє її соціокультурні потреби або відновлює соціально схвалені способи життєдіяльності людини.

10) Культурно-просвітницька діяльність

Педагог організовує дозвілля вихованців, спрямовуючи його на формування у дітей духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу і задоволення їхніх естетичних потреб.

11) Корекційно-розвивальна діяльність

Педагог надає своєчасну допомогу дітям, які зазнають труднощів у навчанні і соціальній адаптації, сприяє підвищенню загального рівня розвитку дитини; заповненню прогалин її попереднього розвитку і освіти, розвиток недостатньо сформованих вмінь та навичок, підготовлює дитину до подальшого ефективного розвитку.

4. Труднощі педагогічної діяльності

У процесі ПД можуть виникати труднощі, викликані зовнішніми умовами самої діяльності, а також недоліками освітньої, психологічної і фізичної невідповідності педагога до діяльності, його ставленням до цієї діяльності.

Труднощі ПД можна поділити на:

Об'єктивні — безпосередньо пов'язані з ПД, але не залежать від педагога (стан навчальної бази, робочого місця та ін.), а також пов'язані з умовами життя і побуту педагога.

Об'єктивно-суб'єктивні — що залежать як від самого педагога, так і від інших факторів (недостатня педагогічна підготовка, відсутність підтримки і допомоги з боку колективу).

Суб'єктивні — залежать від характеру педагога, мотивів діяльності (випадковість вибору професії), від інших психологічних особливостей його особистості.

Імовірні причини виникнення труднощів:

Труднощі при постановці і розв'язанні педагогічних задач можуть бути зумовлені:

- невмінням бачити кожну виховну задачу окремо;
- невмінням передбачити відстрочений результат розв'язання педагогічної задачі;
- невмінням збалансувати навчальні завдання з розвиваючими і виховуючими .

Труднощі в організації педагогічних впливів можуть бути зумовлені:

- невмінням бачити дитину як цілісну особистість;
- реакцією на вчинки дитини без з'ясування їх причини;
- оцінюванням дитини за рівнем розвитку у неї вищих психічних функцій

Труднощі в самоконтролі своєї праці можуть бути зумовлені:

- недостатністю педагогічних і психологічних знань;
- недостатністю рефлексії і низької самокритичності по відношенню до себе;
- невмінням пов'язати проблеми у вихованні та розвитку дітей з недоліками власної роботи.

Труднощі, пов'язані з організацією виховного процесу можуть бути зумовлені:

- невмінням проявити ініціативу;
- незнанням вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- шаблонністю заходів;
- невикористанням комплексного підходу у вихованні .

Труднощі виховної педагогічної діяльності можуть бути зумовлені:

- звертанням уваги на зовнішню сторону поведінки і дисципліну, а не на мотиви вчинків;
- прагненням нав'язати моделі поведінки в готовому вигляді;
- оцінюванням окремих вчинків дитини, не враховуючи її загальної поведінки .

Запитання для експрес-опитування

1. Який аспект педагогічної діяльності відображений у вислові німецького педагога Ф. Дістервега: «навчання, що виховує, і виховання, що навчає»?
2. Який вплив здійснює педагогічна діяльність на особистість самого вчителя?
3. Чи є відмінності в реалізації функцій педагогічної діяльності вихователем, учителем, викладачем?
4. На основі аналізу функцій педагогічної діяльності конкретизуйте спектр посад і професійних ролей, які може займати і виконувати педагогічний працівник.